

Lappangó dokumentum

Az iskolai könyvtáros élete egyáltalán nem unalmas. Főleg akkor nem, ha olyan helyen dolgozik, ahol muzeális könyveket, dokumentumokat is őriznek. A kunszentmiklósi Baksay Sándor Református Gimnázium és Általános Iskola is ilyen intézmény. Az elmúlt századok során összegyűlt régi dokumentumok segítségével igyekszünk a 21. század diákjainak feltárni, kézzelfoghatóbbá tenni a történelem eseményeit, az irodalom értékeit, ezáltal felkelteni érdeklődésüket a tudományok iránt.

A könyvtárpedagógiai munka mellett azonban számos állományvédelmi és kutatási feladat is felmerül, amely része az itt folyó munkánknak. Raktárpakolás közben bukkantam egy igazi érdekességre a rendezésre váró papírok között. A fénymásolt kézirat egy műanyag, spirálozott mappában hevert egy csomó régi dolgozat és iskolai feljegyzés társaságában. Mivel semmit nem dobok ki átvizsgálás nélkül, így ezt is olvasni kezdtem.

A gépelt címlap szerint a 87 oldalnyi kéziratmásolatot rejtő dokumentum iskolánk egykori öregdiákja, Ábry Béla ajándékaként került a gimnázium iratai közé 2004. szeptember 11-én. A cím alapján egy egykori aradi fogoly, Birsy József törzstiszt naplóját tartottam a kezemben. Az első, kézzel írott oldal szövegéből kiderült, hogy az aradi fogság alatt német nyelven írt naplóját fordította le Birsy magyarra 68 éves korában, barátai, ismerősei unszolására.

Mielőtt belemélyedtem volna a napló olvasásába – könyvtáros mivoltomból fakadóan – elkezdtem felkutatni a forrásokat. Ki is volt valójában Birsy József, van-e valamilyen nyoma e kézirat eredetijének valahol, dokumentálták-e már ezt a naplót, stb. A kutatásom során gyorsan rá kellett jönnöm, hogy bár Birsy neve sok helyen felbukkan a szabadságharc kapcsán, a naplójának nem találtam írásos nyomát. További kutatások után akadtam végül egy utalásra a naplóról. Hermann Róbert történész egy cikkében tesz említést ennek a kéziratnak a létezéséről.¹

Innen derült ki az is, hogy ezt a kéziratot a 2000-es évek elején egy magánszemély ajánlotta fel megvételre a Hadtörténeti Intézet és Múzeum számára, de túlzó „követelése” miatt nem jött létre az üzlet. Mivel másolat nem készült, az eredetit pedig apróhirdetés útján értékesítette a tulajdonos, így a kézirat eredetijének hollétét máig homály fedi. Innen azonban már körvonalazódni látszott a mi példányunk eredete. Valószínűleg a már fent említett öregdiákunk szeretne volna a kéziratot értékesíteni. Mivel nem jött össze a kívánt üzlet, így más úton adott túl a dokumentumon, ám előtte készített róla egy fénymásolatot. Jó patrióta lévén ezt a fénymásolt példányt egy rövid kísérő szöveggel ellátva felajánlotta egykori iskolájának. Az évek során a raktár dobozaiban pihenő dokumentumot húsz év után sikerült feltárnom, ami igazi kuriózum lehet a szabadságharc eseményeit kutatók számára.

Maga a kézirat naplószerűen meséli el Birsy életét, különös tekintettel a katonai tevékenységekre, valamint az aradi fogságban töltött évekre. A napló utolsó tíz oldala az aradi fogságban lévő névsorát és a rabóságuk idejét sorolja fel. Ez a lista lehetőséget ad arra, hogy az eddig fellelhető névsorokkal összehasonlítva pontosítható legyen az aradi foglyok névjegyzéke.

Ezzel a rövid ismertetővel szerettem volna bemutatni, hogy egy vidéki iskolai könyvtár is birtokolhat olyan érdekes és értékes kincseket, melyek a kutatók számára újabb információkkal szolgálhatnak a történelem pontosabb megismeréséhez.

SZOLNOKI ATTILÁNÉ

Baksay Sándor Református Gimnázium
és Általános Iskola

¹ Hermann Róbert: Újabb adatok Görgei Artúr váci nyilatkozatának történetéhez. HADTÖRTÉNELMI KÖZLEMÉNYEK 134(2021)2:443-468., 450. p.